

Vergaderjaar 2010–2011

31 537

Voorstel van wet van de leden Koser Kaya en Blok tot wijziging van de Pensioenwet met betrekking tot een evenwichtige samenstelling van en de medezeggenschap in pensioenfondsbesturen

C

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID¹

Vastgesteld 12 oktober 2010

Het voorbereidend onderzoek heeft de commissie aanleiding gegeven tot het maken van de volgende opmerkingen en het stellen van de volgende vragen.

1. Inleiding

De leden van de **CDA**-fractie hebben kennis genomen van het initiatiefwetsvoorstel van de leden Koser Kaya en Blok tot wijziging van de Pensioenwet met betrekking tot de medezeggenschap van pensioenge-rechtigden in pensioenfondsbesturen. Hoewel er in de Tweede Kamer al zeer lang en uitgebreid over gedebatteerd is, hebben de leden van deze fractie nog enige vragen.

De leden van de **PvdA**-fractie hebben kennisgenomen van het initiatiefwetsvoorstel. Het komt deze leden voor dat de initiatiefnemers de wenselijkheid van opname van vertegenwoordigers van de gepensioneerden in de besturen van pensioenfondsen als postulaat hanteren, zodat uitsluitend nog over de modaliteiten behoeft te worden gesproken. De leden van de PvdA-fractie menen echter dat deze wenselijkheid geen uitgemaakte zaak is en vragen een overtuigendere onderbouwing van de indieners. Zij willen hun oordeel over het voorliggende voorstel vooral van deze onderbouwing laten afhangen.

De leden van de **SP**-fractie in de Eerste Kamer kijken altijd met buitengewone belangstelling naar initiatiefwetsvoorstellen van leden van de Tweede Kamer. Het verdient op zich al complimenten wanneer zo'n initiatiefwetsvoorstel de Eerste Kamer bereikt. Over de inhoud van het wetsvoorstel hebben de leden van de SP-fractie op dit moment slechts één vraag aan de indieners.

De leden van de fracties van **D66** en de **OSF** kunnen zich zeer goed vinden in de uitgangspunten van het initiatiefwetsvoorstel, te weten een evenwichtige vertegenwoordiging van belanghebbenden in de besturen

¹ Samenstelling: Van den Berg (SGP), Swenker (VVD), Terpstra (CDA), vicevoorzitter, Vedder-Wubben (CDA), Biermans (VVD), Kneppers-Heijner (VVD), Van Driel (PvdA), voorzitter, Meulenbelt (SP), Ten Hoeve (OSF), Westerveld (PvdA), Leijnse (PvdA), Staal (D66), Thissen (GroenLinks), Goyert (CDA), Hillen (CDA), Huijbregts-Schiedon (VVD), Elzinga (SP), Quik-Schuijt (SP), Kuiper (CU), Lagerwerf-Vergunst (CU), Strik (GL), Koffeman (PvdD), Yildirim (Fractie-Yildirim) en Flierman (CDA).

van de (onderneming- en bedrijfstak-)pensioenfondsen en als uitvloeisel daarvan de verplichting om indien gewenst ook pensioengerechtigden als zijnde belanghebbenden in de fondsbesturen op te nemen, waarbij de opnemings van pensioengerechtigden in de fondsbesturen niet gekoppeld wordt aan het wel of niet bestaan van (ook) een deelnemersraad. De leden van beide fracties zien de noodzaak van een verdere modernisering van de governance-regelingen voor de pensioensector en menen dat deze, gelet op de problematiek in de sector, ook urgent is. Zij hebben echter wel de overtuiging dat een dergelijke (grondige) modernisering de nodige tijd zal vergen en dat het dus verstandig is om, daarop vooruitlopend, in ieder geval de medezeggenschap van de pensioengerechtigden in de fondsbesturen te regelen. Een daartoe strekkende maatregel wordt in de maatschappij, naar hun gevoelen, als niet meer dan redelijk en dus noodzakelijk ervaren en wordt bovendien ondersteund door veel deskundigen. Er blijven dan maar enkele vragen over, waarvan de wetgever zich rekenschap moet geven. De leden van beide fracties leggen deze vragen graag aan de indieners voor.

2. Breder perspectief

De leden van de **CDA**-fractie wijzen er op dat er een nieuw convenant in de maak is: het Convenant Bevordering Diversiteit Pensioenfondsen. Dit convenant is erop gericht de diversiteit in de samenstelling van de besturen, deelnemersraden en verantwoordingsorganen van pensioenfondsen te vergroten. Dus niet alleen voor gepensioneerden, maar ook voor andere groepen, zoals vrouwen. De leden van deze fractie vragen de indieners van het wetsvoorstel hoe zij tegen dit Convenant aankijken.

De leden van de **CDA**-fractie willen ook graag weten waarom de indieners niet wachten op de toezegging van de minister van Sociale Zaken om de bestuurlijke structuur te laten aansluiten op de risico's die de belanghebbende lopen. De minister van SZW merkt in zijn brief van 14 september 2010 over de aanpak van de pensioenproblematiek¹ namelijk op: «Ook de regeling van bestuur en bestuurlijke organisatie (*governance*) van de pensioenfondsen behoeft in dit kader nadere aanpassing. Met de aanpassing van de pensioencontracten verandert de mate waarin verschillende belanghebbenden de risico's van het pensioencontract dragen. De bestuurlijke structuur dient hier op aan te sluiten. De rapporten van de commissies Frijns en Goudswaard hebben laten zien dat het *governancemodel* van pensioenfondsbesturen een integrale aanpassing behoeft op het punt van deskundigheid, toezicht, vertegenwoordiging en verantwoording aan de deelnemers. Met het oog hierop zal ik binnenkort ten behoeve van de discussie een voorontwerp publiceren met betrekking tot het model met een paritair bestuur, dat aansluit op het huidige bestuursmodel, maar waarin het intern toezicht wordt versterkt.»²

De leden van de **PvdA**-fractie hebben de indruk dat de initiatiefnemers drie veronderstellingen hanteren om een verplichting tot opname van vertegenwoordigers van gepensioneerden in de fondsbesturen te rechtvaardigen. Een eerste veronderstelling die de initiatiefnemers volgens de leden van de deze fractie hanteren, lijkt te zijn dat de huidige ontwikkelingen ten aanzien van de besturing van pensioenfondsen (*pension fund governance*) onvoldoende uitzicht bieden op een adequate en evenwichtige vertegenwoordiging van alle bij het fonds betrokken belangen. De regering heeft herhaaldelijk aan de Tweede Kamer laten weten dat zij dit uitzicht wel ziet, mede gezien de advisering van de Commissie-Goudswaard en de plannen ten aanzien van deelnemersraden en verantwoordingslichamen. De aan het woord zijnde leden missen een afdoende antwoord van de initiatiefnemers op deze opvatting en vragen uitdrukkelijk waarom het nodig zou zijn ten aanzien van het deelbelang

¹ Kamerstukken II 2009/10, 32 043, nr. 8.

² Kamerstukken I 2010/11, 31 537, B en bijlage.

van de gepensioneerden op deze manier vooruit te lopen op de algemene regeling van de besturing van pensioenfondsen. De leden van de PvdA-fractie stellen deze vraag met temeer klem nu de regering kortelings aan de Staten-Generaal een voorontwerp van «wet tot wijziging van de Pensioenwet in verband met aanpassing van het bestuursmodel voor pensioenfondsen» heeft doen toekomen. Zij vragen de initiatiefnemers de wenselijkheid van hun voorstel nader te adstrueren in het licht van dit voorontwerp.

De leden van de **SP**-fractie leggen de indieners het volgrede voor: zoals de indieners weten wensen ook de Stichting van de Arbeid, de commissie Frijs en de regering aanpassing van het bestuursmodel van de pensioenfondsen, zij het geplaatst in een breder perspectief. Verschillen de indieners nu principieel van mening met bovengenoemde partijen over hoe de regels omtrent het bestuur van pensioenfondsen dienen te worden gewijzigd? Of speelt slechts een verschil in tempo een rol bij het nemen van dit initiatief? De leden van SP-fractie vernemen hierop graag een reactie.

Met betrekking tot het tempo van de meer omvattende plannen van de regering, vragen de leden van de fractie van de SP aan de regering op welke termijn zij het wetsvoorstel met de aanpassing van het bestuursmodel voor pensioenfondsen (*governance* pensioenfondsen) naar de Tweede Kamer denkt te sturen.

3. Verhoudingen in het bestuur

De leden van de **CDA**-fractie begrijpen dat het wetsvoorstel niet alleen voor ondernemingspensioenfondsen, maar voor alle pensioenfondsen gaat gelden, dus ook voor bedrijfstakfondsen. Binnen de bedrijfstakfondsen bestaan de werknemersvertegenwoordigers uit vakbondsleden; de vakbond kan zelf kiezen of er gepensioneerden in het bestuur komen. Artikel 101 wordt zodanig gewijzigd dat de verdeling van de zetels van de vertegenwoordigers van werknemersverenigingen of van werknemersvertegenwoordigers en vertegenwoordigers van pensioengerechtigden plaats vindt op basis van onderlinge getalsverhoudingen. Van deze verdeling kan worden afgeweken indien de betrokken partijen daarmee akkoord zijn. Stel dat de partijen niet akkoord zijn, omdat zij geen «macht» willen inleveren, en dat bij een fonds de verhouding actieve deelnemers ten opzichte van gepensioneerden 4,1 tot 1 is. Betekent artikel 101, lid 1, dan dat er 41 actieven en 10 gepensioneerden zitting moeten (kunnen) nemen in het bestuur? Als het aantal werkgeversvertegenwoordigers net zo veel zou zijn, betekent dat 51 zetels in een totaal bestuur van 102 leden? Dit lijkt de leden van de CDA-fractie onwerkbaar. Zij vernemen dan ook graag een reactie van de indieners.

Bij vergrijsde fondsen zou de verhouding andersom kunnen zijn; dat zou betekenen dat de pensioengerechtigden een zeer forse stem in het bestuur krijgen. Het belang van pensioengerechtigden is hun uitkering plus indexatie; zij zijn waarschijnlijk minder geïnteresseerd in de kosten. Zullen werkgevers dan niet geneigd zijn het pensioenfonds op te heffen respectievelijk de gepensioneerden af te splitsen? Hoe zien de indieners dit?

Een tweede veronderstelling van de initiatiefnemers volgens de leden van de **PvdA**-fractie lijkt te zijn dat de vakorganisaties, die in de paritaire pensioenbesturen de helft van de zetels bezetten, niet geacht kunnen worden de belangen van de gepensioneerden adequaat te vertegenwoordigen. Dit komt de leden van deze fractie ook daarom nogal vreemd voor, omdat juist uit de politieke kringen van de initiatiefnemers met enige

regelmaat het geluid klinkt dat vakorganisaties te veel zouden worden gedomineerd door «ouderen en *baby boomers*», waardoor zij onvoldoende oog hebben voor de belangen van de jongeren; dit geluid zou er op wijzen dat de vakorganisaties juist te veel oog voor de belangen van de gepensioneerden hebben. De leden van de PvdA-fractie krijgen hier graag enige duidelijkheid over.

Voorts wijzen de leden van de PvdA-fractie er op dat gepensioneerden niet de enige groep belanghebbenden zijn bij een pensioenfonds. De initiatiefnemers spreken met enige regelmaat van «werknemers en gepensioneerden» of van «deelnemers en gepensioneerden», hetgeen een tegenstelling suggereert. De leden van de PvdA-fractie wijzen er op dat naast de werkgever(s) pensioenfonds als directe belanghebbenden een aantal groepen kennen: actieve deelnemers (werkzaam en premiebetalend), slapers (elders werkzaam, niet langer premiebetalend), nabestaanden, en gepensioneerden. De vakorganisaties vertegenwoordigen de vier laatstgenoemde groepen. Waar het wetsvoorstel speciaal de vertegenwoordiging van één van deze groepen wil regelen, in casu de gepensioneerden, krijgen de leden van de PvdA-fractie de indruk dat de initiatiefnemers menen dat juist deze groep niet door de vakorganisaties adequaat vertegenwoordigd wordt, sterker nog: dat de vakorganisaties eigenlijk alleen de actieve deelnemers vertegenwoordigen. Daar tegenover stellen de leden van de PvdA-fractie dat gepensioneerden heel wel lid kunnen zijn van een vakorganisatie en dit ook vaak zijn. Zij wijzen de initiatiefnemers er op dat het ledenbestand van de erkende vakorganisaties in Nederland (bijna 1,9 mln) in 2008 voor 21,8% bestond uit personen ouder dan 65 jaar die vrijwel allemaal pensioen genieten. Ter vergelijking hebben de leden van deze fractie tevens geïnformeerd naar het aandeel gepensioneerden in de totale groep belanghebbenden bij het grootste pensioenfonds van ons land, het ABP. Hier blijkt 17% van alle belanghebbenden tot de groep ABP-gepensioneerden te behoren, terwijl de boven-65-jarigen een kleine 25% van de totale groep belanghebbenden uitmaken (dus ook de oudere slapers en nabestaanden meegerekend). Deze cijfers geven de leden van de PvdA-fractie de indruk dat de vakorganisaties door de samenstelling van hun ledenbestand redelijkerwijs geacht kunnen worden de groep gepensioneerden naar evenredigheid te vertegenwoordigen, evenals de slapers en actieve deelnemers. Mogelijk zijn bij de vakorganisaties de nabestaanden enigszins ondervertegenwoordigd. Graag vernemen de leden van de PvdA-fractie tegen de achtergrond van deze cijfers van de initiatiefnemers welke zwaarwegende redenen er zouden kunnen zijn om de belangenvertegenwoordiging van de gepensioneerden niet over te laten aan de vakorganisaties en in een wettelijke verplichting afzonderlijk te regelen.

De leden van de fracties van **D66** en **OSF** vragen hoe nauwkeurig het uitgangspunt van evenwichtige vertegenwoordiging van belanghebbenden, zoals uitgewerkt in de nieuwe artikelen 99 en 101, dient te worden gerealiseerd in de getalsverhoudingen binnen de bestuurscommissie. Is het mogelijk dat dit uitgangspunt leidt tot grotere besturen, dan indien hiervan niet wordt uitgegaan?

4. Verzwaring governance, goed bestuur

De huidige pensioenwet voorziet in een raadpleging onder pensioenge-rechtigden bij ondernemingspensioenfonds, waarbij de keuze wordt voorgelegd of zij bestuursdeelname dan wel een deelnemersraad willen. In dit gewijzigd wetsvoorstel moet een nieuwe raadpleging worden gehouden en eens in de 5 jaar worden herhaald (indien dit wordt verzocht door 5% van de pensioengerechtigden – een zeer laag percentage), tenzij er al pensioengerechtigden in het bestuur vertegenwoordigd zijn. Dit

betekent een verzwaaring van de lasten voor pensioenfondsen. De leden van de **CDA**-fractie willen graag weten of dit de bedoeling van de indieners is? Bovendien is er al eerder een raadpleging gehouden en wordt deze raadpleging dus door de nieuwe raadpleging(en) overruled. Als er in het verleden gekozen is voor een deelnemersraad, wordt deze deelnemersraad niet opgeheven. Via dit wetsvoorstel wordt de *governance* voor de fondsen dus verzwaaard, terwijl het toch de bedoeling was/is om de *governance* voor de fondsen te verlichten en te vereenvoudigen. De leden van de CDA-fractie willen hier graag de mening van de indieners over.

Volgens het nieuwe artikel 218 zou een gedeelte van de deelnemersraad dat ten minste 30% van de leden omvat een beroep kunnen instellen tegen een besluit betreffende artikel 111, tweede lid. In de huidige pensioenwet kan er door een geleding binnen de deelnemersraad een beroep worden ingesteld tegen een besluit betreffende artikel 111, tweede lid, onderdeel f en g. De leden van de CDA-fractie vragen of deze uitbreiding is bedoeld door de indieners? Hoe kan een fonds bestuur nog besturen als er tegen bijna alles beroep kan worden ingediend?

Een laatste veronderstelling van de initiatiefnemers volgens de leden van de **PvdA**-fractie lijkt te zijn dat in het bestuur van een pensioenfonds de directe behartiging van deelbelangen een plaats moet krijgen. De leden van de PvdA-fractie stellen vast dat dit een nieuwe gedachte is die in de Pensioenwet, noch in de ontwikkeling van het pensioenbestuur (*pension fund governance*) veel grond vindt. Daar, zo merken deze leden op, wordt bij de vormgeving van het pensioenbestuur veel meer gelet op deskundigheid, flexibiliteit en snelheid van opereren, het vermogen om integrale afwegingen te maken van de uiteenlopende deelbelangen en een evenwicht tussen de belangen van werkgevers en werknemers (actief, slapend, gepensioneerd en hun nabestaanden). In de pensioendiscussie wordt het bestuur van het pensioenfonds niet gezien als een plaats waar deelbelangen worden behartigd, maar als een plaats waar door goed bestuur de belangen van alle belanghebbenden op evenwichtige wijze worden gediend. De leden van de PvdA-fractie wijzen er op dat dit uitgangspunt zowel ten grondslag ligt aan de paritaire opzet van de pensioenbesturen, die direct correspondeert met de paritaire wijze waarop in Nederland de arbeidsvoorwaarden worden geregeld (pensioen is immers een arbeidsvoorwaarde), alsook aan de gedachte dat de belanghebbenden aan werknemerszijde in het bestuur met één mond moeten kunnen spreken. De leden van de PvdA-fractie vragen de initiatiefnemers hoe zij tegen dit uitgangspunt aankijken en waarom zij menen dat een verplichting tot het doorbreken van de eenheid aan één zijde van de pariteit niet tot een belangrijke verstoring van het bestuurlijk evenwicht zou leiden en tot een flinke verzwakking van de positie van alle werknemers, actief en gepensioneerd, bij de besturing van de pensioenfondsen.

De leden van de PvdA-fractie stellen deze vraag met te meer nadruk omdat de initiatiefnemers aanvankelijk spreken van «medezeggenschap» van gepensioneerden bij het bestuur van de pensioenfondsen. Deze leden stellen vast dat het begrip «medezeggenschap» in Nederland traditioneel verwijst naar deelname in vertegenwoordigende organen die advies- en instemmingbevoegdheden hebben, maar niet zelf besturen, zoals de ondernemingsraden. In deze lijn merken de leden van de PvdA-fractie op dat er belangrijke ontwikkelingen aan de gang zijn op het punt van de deelnemersraden en verantwoordingsorganen bij pensioenfondsen. Van de zijde van de fondsen is onder andere voorgesteld deze organen op den duur te fuseren tot een belanghebbendenraad en deze belangrijke bevoegdheden te geven, zoals het recht tot ontslag van bestuurders.

Daarmee zou zowel de positie van de belanghebbenden (alle belanghebbenden) kunnen worden versterkt als de evenwichtigheid, eenheid en slagkracht van het bestuur. De leden van de PvdA-fractie vragen de initiatiefnemers hun opvatting te geven over deze ontwikkeling en de vraag te beantwoorden waarom de door hun voorgestelde wettelijke regeling in enig opzicht een betere uitkomst zou geven.

De leden van de fracties van **D66** en **OSF** vragen of de verkiezing van vertegenwoordigers van pensioengerechtigden als bestuurslid (het nieuwe artikel 101, lid 2) wel de meest praktische manier is om tot benoeming te komen. Vergt dit niet een vrij omslachtige procedure die bovendien voor de meeste kiesgerechtigden buiten hun blikveld ligt?

De leden van beide fracties informeren naar de betekenis van de eis van een evenwichtige vertegenwoordiging van belanghebbenden (nieuw artikel 99): betekent de eis van een evenwichtige vertegenwoordiging van belanghebbenden, geïnterpreteerd als «aansluitend bij de diversiteit van het verzekerdenbestand»¹ niet dat een zodanige claim op de benoemingen wordt gelegd dat «deskundigheid» zeker niet meer als eerste eis geldt?

Zal de nadruk op benoeming van specifiek deskundigen er niet toe leiden dat in een nieuwe *governance-ordering* bestuursleden uitsluitend vanuit dat oogpunt benoemd kunnen (of moeten?) worden en dat de medezeggenschap van (alle groepen van) belanghebbenden dan op een andere wijze plaats moet vinden (deelnemersraden)? Hoe schatten de indieners in dit verband de kans in dat het door hen ingediende wetsontwerp binnen afzienbare tijd achterhaald zal zijn?

Tot slot vragen de leden van de fracties van OSF en D66 wat de indieners in de bestuursamenstelling van meer belang achten, het aspect van deskundigheid of het aspect van medezeggenschap van belanghebbenden?

De leden van de commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid zien de antwoorden met belangstelling tegemoet.

De voorzitter van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Van Driel

De griffier van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Kim van Dooren

¹ Kamerstukken II, 2009.10, 31 537, nr. 15 (toelichting derde nota van wijziging).